

DOI 10.36074/logos-11.11.2022.02

МІСТИЧНИЙ ТУРИЗМ: ПРОБЛЕМИ ДЕФІНІЦІЇ, КЛАСИФІКАЦІЙНИЙ СТАТУС

ORCID ID: 0000-0001-7191-6583

Зарічняк Андрій Петрович

викладач кафедри туризмознавства і краєзнавства
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Дем'яненко Владислав Анатолійович

здобувач вищої освіти факультету туризму
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

УКРАЇНА

У світовій туристичній практиці містичний туризм є новим і водночас перспективним напрямком спеціалізованого туризму. При цьому його достатньо нетрадиційна концепція, що полягає у великій кількості екстриму та безлічі суперечностей, зовсім не нова. Містика – це особлива частина людського досвіду, яка суттєво зумовлена зіткненням із чимось незбагненим, потойбічним та виражається у багатьох формах єднання з духами, абсолютом або ж Богом тощо. Поняття «містика» у тлумачному словнику визначається як «релігійно-ідеалістичні погляди, що визнають існування надприродних сил і можливість спілкування людини з ними» [1].

Уявлення про містику мають давню історію. Містичні доктрини виникли разом з формуванням цілісної картини про потойбічний світ. Природа містичних станів полягає у виході з буденного життя в граничне буття, тому у містиці кінцевою метою є єднання з трансцендентним (тим, що перебуває поза досвідом та неприступний для людського пізнання) світом в перевагу магії, феномен яких часто плутають. Магія ж є практикою впливу на емпіричний (той, що базується лише на чуттєвому сприйманні, а логічне мислення та теоретичні узагальнення повністю заперечує) світ й лише використовує єднання з трансцендентним світом для задоволення потреб чи виконання поставлених завдань. Часто містичність та магія у різних культурах тісно переплітаються [2].

В сучасних умовах містичний туризм доцільно розглядати як підвид «темного» туризму (англ. dark tourism). В науковий обіг термін «темний туризм» було введено у 1996 році науковцями Каледонського університету Глазго (Шотландія) Дж. Ленонном та М. Фоулі [3]. Ними було сформульовано погляд на темний туризм як на мандрівки, пов'язані з трагічними подіями. Свої погляди вони розвинули у праці «Темний туризм» (повна назва англ. «Dark tourism. The attraction of death and disaster», 2000) [4].

В 2009 році вчені Річард Шаплі та Філіп Р. Стоун у статті під назвою «Темна сторона подорожей: теорія та практика темного туризму» (англ. «The Darker Side of Travel: The Theory and Practice of Dark Tourism») зазначили, що відтоді, як люди почали подорожувати, їх приваблювало – з досі невідомих причин – «до місць, пам'яток або подій, які тісно пов'язані з негативними історичними подіями, де смерть, насильство, страждання чи катастрофи відігравали головну роль» [5]. Ще через три роки (у 2012 році) зусиллями Ф. Стоуна та Р. Шаплі було створено Інститут досліджень темного туризму (Institute for Dark Tourism

Research (iDTR), головним завданням якого є інтеграція нових теоретичних знань про темний та містичний туризм (продукт, пропозиція, попит та характеристика потенційних споживачів) у вже розвинену світову туристичну сферу [6].

Підсумовуючи різноманітні підходи, можна виокремити 4 підвиди «темного» туризму, кожен із яких орієнтований на свої специфічні об'єкти:

1) Містичний туризм:

- місця, де можна спостерігати паранормальну активність (деякі старовинні замки, садиби, церкви тощо);
- місця, пов'язані з історичними містичними діячами (наприклад, численні замки графа Дракули);
- місця дивних релігійних обрядів;
- місця, пов'язані з уфологічною активністю.

2) Туризм до місць катастроф:

- місця, зруйновані внаслідок природних явищ (наслідки землетрусів, повеней, тайфунів, виверження вулканів тощо; туризм у таких місцях має власний набір етичних питань та проблем);
- місця техногенних катастроф (аварія на Чорнобильській та Фукусімській АЕС);
- місця катастроф, спричинених людською недбалістю чи необережністю (місце затоплення Титаніка).

3) Танато-туризм (або туризм смерті):

- концтабори Другої світової війни;
- табори ГУЛАГу;
- місця, де вчиняли свої злочини серійні вбивці;
- колишні колонії суворого режиму;
- інші території/об'єкти, які так чи інакше пов'язані зі знищенням людей шляхом різноманітних тортур.

4) Некропольний туризм:

- місця поховань відомих особистостей;
- стародавні цвинтарі та некрополі.

Мотиваційні фактори туристів також можна розділити на біологічні та соціально-культурні. Бажання досліджувати щось невідоме, незвичайне чи паранормальне можна вважати факторами, що спонукають до містичного туризму. З-поміж ключових компонентів мотивації до такого виду подорожей можна виділити:

- такі місця, як цвинтарі, можуть бути захоплюючими та перспективними територіями для можливих ретроспективних і духовних цілей;
- пошук гострих відчуттів і ризику приваблює туристів, котрі люблять різноманітні азартні пригоди;
- самостійне відкриття та вивчення таких об'єктів, задля того, щоб зробити оригінальний пост у соцмережах;
- спонукання до відвідування місць, що мають спогади, пов'язані з історико-міфологічними особистостями (історії про замки з привидами тощо);
- різноманітні релігійні чи окультні причини.

Саме ця конвергенція полярних мотивацій туристів, змішана з потребами та культурою спільнот, біля яких знаходяться містичні місця, створює оригінальний фон містичного туризму.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що містичний туризм є підвидом «темного» туризму та передбачає відвідування місць аномалій з метою

отримання надзвичайних вражень та «гострих» відчуттів. В його структурі можна виокремити два напрямки:

1) Містичний туризм з метою відвідування місць, які асоціюються з існуванням «нечистої сили» (привидів, вампірів тощо);

2) Містичний туризм до так званих «місць сили» – локацій з позитивною (м'якою) або негативною (жорсткою) енергетикою.

Список використаних джерел:

- [1] Містика / Енциклопедія сучасної України. (2022). Вилучено з: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=67927.
 - [2] Емпіризм / Словник української мови. (2022). Вилучено з: <http://sum.in.ua/s/empiryzm>.
 - [3] Foley, M. & Lennon, J.J. (1996). JFK and dark tourism: A fascination with assassination. *International Journal of Heritage Studies*, (4). 198–211.
 - [4] Lennon, J.J. & Foley, M. (2000). *Dark Tourism: The Attraction of Death and Disaster*. Cengage Learning EMEA.
 - [5] Sharpley, R. & Stone, P. (2009). *The Darker Side of Travel: The theory and Practice of Dark Tourism*. Channel View Publications.
 - [6] Institute for Dark Tourism Research (iDTR). (2022). Вилучено з: <https://www.uclan.ac.uk/research/activity/dark-tourism>.
-